

- Podrobněji viz: SOUŠA, Jiří – ŠŮLA, Jaroslav. Příprava (definitivních) československých bankovek v letech 1945–1953. *Sborník archivních prací*, 53, Praha 2003, č. 1, s. 61–127.
- JIRÁSEK, Zdeněk – ŠŮLA, Jaroslav. *Veliká peněžní loupež v Československu 1953* aneb 50. 7. Praha 1992.
- SOUŠA, Jiří – ŠŮLA, Jaroslav. Příprava a emise čs. mědičeských bankovek v letech 1953 (1958) – 1959 (1961). (Prvá obměna osetlových bankovek vzoru 1953 za bankovy medičeské). *Muzejní a vstřední práce*, roč. 42 – *Časopis Společnosti přátel starostřinosti*, roč. 112, s. 145–168.
- Tamžéž*, s. 148 ad.
- SOUŠA, Jiří – ŠŮLA, Jaroslav. Příprava čs. mědičeských bankovek v hodnotě 50 Kčs a 100 Kčs v letech 1959 (1962) až 1965 (Dovršené úsilí čs. vlády o vydání mironých, definitivních hlubotkových bankovek po II. světové válce). *Sborník prací východočeských archivů*, 9. Zámorská 2004 (v tisku).
- Vyháškova *ministra financí* ze dne 23. listopadu 1962 o vydání bankovek po 100 Kčs a 100 Kčs v 25 haléřích, 5 haléřích a 3 haléřích nového vzoru a o stažení bankovek po 10 Kčs vzoru 1953. *Sbírka zákonů ČSSR*, částka 59 ze dne 29. listopadu 1962, Praha

- 1962, číslo 110 na s. 467–468. O vydání bankovy referoval J. SEM (Socialistická storkoruna „atomového věku“). *Numismatické listy* 18, Praha 1963, s. 19–20), který upozornil, že dne 1. 12. 1958 byla dárna do oběhu „hustská“ bankova po 25 Kčs, dne 1. 12. 1961 bankova 10 Kčs „slovenské mládí“ a nyní byt vydát novou padesátikorunu. Naznačil tak vznikající tradici dala emitování našich nových bankovek, která však u padesátikoruny respektována nebyla.
- SEM, Julius. *Papírové peníze na území Československa 1762–1975*. Hradec Králové 1977, s. 166.
- BAJER, Jan. *Papírová platidla Československa 1919–1993, České republiky, Slovenské republiky 1993–1999*. Praha 1999, s. 126–127 s podrobným popisem. – Po rozpadu Československa byly tyto storkorunové bankovy I. i II. vydány při ménové rozluce kolkovány a obíhaly v ČR jako 100 Kč od 8. 2. 1993 do 31. 8. 1993 (BAJER, J. *Papírová platidla Československa*, s. 154) a ve Slovenské republice jako 100 Kč od 8. 2. 1993 do 30. 11. 1993 (*tamžéž*).
- Zákon ze dne 2. února 1993 o oddělení měny*. *Sbírka zákonů ČR*, částka 18 ze dne 3. 2. 1993, Praha 1993, číslo 60 na s. 361–363 (viz zejména § 1) a *Nářízení vlády ze dne 2. 2. 1993 k provedení zákona o oddě-*

- lení měny*. *Sbírka zákonů ČR*, částka 18, 1993, č. 61 na s. 364. Viz též: ŠTEMBERG, R. Na rozloučenou. *Notafíle*, č. 34, Praha 1993, s. 1–3.
- BAJER, J. *Nová varianta staré storkoruny (100 Kčs II)*. *Notafíle*, č. 32, Praha 1990, s. 26; BAJER, J. *A zase ta zelená storka...*. *Notafíle*, č. 33, Praha 1992, s. 32.
- J. SEM upozornil na technologickou změnu hlubotisku (SEM, J. *Papírové peníze*, s. 171–172). Varianta „suchého medičesku“ začala být vyráběna v pražské STC od roku 1966.
- Státní ústřední archiv Praha, fond Ministerstvo financí, spisy – nezpracováno.
- Další spisy v této záležitosti budou zřejmě uloženy v ŠŮLA Praha, fond Ministerstva zahraničního obchodu, spisy. – Jaroslav MORAVEC (100 Kčs vzoru 1961 z tiskárny Goznak z Moskvy, *Merkur-Revue*, *Obdobný časopis pro filatelii, numismatiku a notafíli*, roč. V, Bmo 2000, č. 6, s. 19–21), který první publikoval informaci o tisku storkoruny v SSSR, však neznal bližší podrobnosti. Uvádí však data expedice dvou dodávek této bankovy (první dodávka byla vypravena 5. 11. 1964, druhá 3. 9. 1965). Naše stat, osvětlující příčiny zadání tisku v SSSR, proto vhodné doplňuje objavný článek Jaroslava Moravce.

Padělání československých peněžních kolků v Maďarsku

Prvními papírovými penězi na území ČSR se staly okolkované rakousko-uherské bankovy. Důvody, které vedly k takovému přehes měnových problémů jsou všeobecně známé, stejně tak průběh celé kolkovací akce, která začala 26. února 1919. Připomeňme si jen, že ji vykonával aparát, který se skládal z 13 hlavních a 410 okresních komisařů s přibližně 1500 sběrnami. Zúčastnilo se jí asi 15000 pracovníků a náklady na kolkování činily 6,95 mil. Kč.

Výroba samotných kolků trvala okolo šesti týdnů. Za tuto dobu bylo v České grafické unii a v Haaseho tiskárně v Praze vytištěno 224 milionů kolků, které byly rozloženy na jednotlivé komisiáře. Pro úplnost ještě uvedme, že okolkované bankovy 10, 20, a 50 Kč byly v platnosti od 3. března 1919 do 20. června 1920, 100 Kč bankova platila od 3. března 1919 do 15. listopadu 1919 a 1000 Kč bankova od 3. března 1919 do 31. prosince 1919 (viz obr. 1).

Protože hospodářství ČSR bylo z okolních států, které vznikly po rozpadu Rakousko-Uherska, na nejvyšší úrovni, začaly různé živly s výrobou falešných kolků. Když z ponecháme stranou soukromé padělatel, nejnebezpečnější bylo padělání z politických důvodů, které vykonávaly různé organizace v Německu, Maďarsku a Rakousku. Největší rozsah však asi mělo padělání Maďarskou republikou rad. Bylo o to nebezpečnější, že nešlo o zájmy malé skupiny lidí, ale celého státu.

Maďarská republika rad vznikla 21. března 1919. Guvernérem po-bočky Rakousko-uherské banky v Budapešti byl dne 22. března 1919 jmenován Július Lengyel, bývalý profesor obchodní akademie.

Protože bankovy okolkované v Československu měly oproti bankovkám obíhajícím v Maďarsku ihned ážio 100 až 160 %, dal Lengyel ve snaze poškodit československé hospodářství nařízení k tisku československých kolků po 10, 20, 50 haléřů a 1 koruně (viz obr. 2).

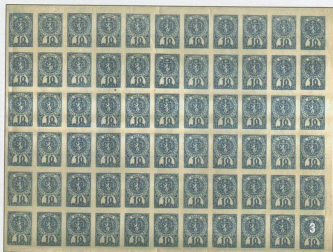

Kolky byly vytištěné v tiskárně Rakousko-uherské banky v Budapešti, kde byl ředitelem Alexander Kozol. Začátek tisku popisuje Ladislav Wokšský, druhý ředitel tiskárny bankovek, takto:

„Dne 11. dubna 1919 telefonoval Eugen Vermer, tajemník guvernéra Lengyela z Rakousko-uherské banky, aby ředitel státní tiskárny přišel ihned do banky. Ředitel tam poslal mne. V bance jsem byl přijat Lengyelem za přítomnosti Eugena Vermera. Lengyel mi ukázal čtyři litografickou cestou vyrobené tisky v podobě kolků a nařídil, abychom do 24 hodin zhotovili několik set tisíc těchto tisků. Přijal jsem od Lengyela kolky a odevzdal jsem je svému řediteli, který je s příslušnými nařizením dal technickému přednostovi Kidalyemu. Při výrobě a odevzdání vyrobených kolků byl i sekční šéf Robert Szabo.“

Na základě Lengyelova příkazu bylo vytištěno 308 000 kolků jednorokových a 710 000 kolků desetihaléřových. Kolky se ale příliš nepodařily, takže bylo na první pohled vidět, že jsou falešné, a proto byl zbytek nepoužitých kolků 2. května 1919 spálen v kotelně banky. Dne 22. května 1919 však nařídil Lengyel kolky natisknout znovu a dal je do oběhu. Celkové množství natisknutých kolků bohužel neznáme.

Z této produkce se zachovalo několik archů falešných kolků. Desetihaléřové kolky byly tištěny v 66-ti kusových arších, převážně nevalné kvality, tisk byl neostřý, někde s posuny obrazu, některé části jsou syté a další pak mdlé. Byly ale také vytištěny kolky vynikající

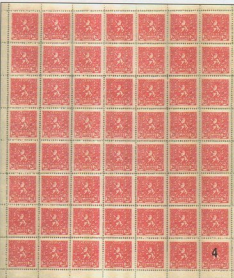

úrovně (viz obr. 3). Stejný problém byl i u dvacetihállových bankovek, které byly tištěny v 56-ti kusových arších (viz obr. 4) a u padesátihállových bankovek v 80-ti kusových arších (viz obr. 5).

Stejně jako samotný proces padělení, probíhala i distribuce zhotovených padělek na státní úrovni. Tak například propagační odbor čs. ministerstva vnitra (oddělení N) zjistil, že vyslanec Maďarské republiky rad ve Vídni Andor Fönyes poslal na výměnu vídeňské devizové centrále milion československých korun. Protože centrála vůbec nepředpokládala, že by tato osoba mohla předložit falzifikáty, zaplatila mu za ně 1,6 mil. rakouských korun...

Československé bankovky bylo možné koupit v Budapešti na trhu na Telekiho náměstí, kde se s nimi obchodovalo jako s běžným zbožím. Prodávaly se i v kavárnách či na nádražích, takže se každý, kdo cestoval do ČSR, mohl zásobit libovolným množstvím falešných bankovek.

Nejjednodušší bylo vycestovat z Maďarska do ČSR prostřednictvím norského konzulátu v Budapešti. Podle zjištění československých

orgánů, 95 % lidí, kteří přecházeli přes hranice s norským pasem, převáželi na Slovensko neokolkované rakousko-uherské peníze, často i s ukrytými bankovkami. Neokolkované bankovky pašovali na Slovensko i funkcionáři Slovenské republiky rad a jejich pomocníci. Známý je případ, kdy Václav Grúber a Janouškova manželka propašovali falešné bankovky v hodnotě 160 000 korun. Záplava falzifikátů se převálala na Slovensko zejména po vpádu maďarských vojsk dne 23. května 1919.

O masovém pašování falešných bankovek z Maďarska svědčí i skutečnost, že jen krajský soud v Bratislavě projednal téměř 2000 případů této trestné činnosti.

Při výměně kolkovaných peněz byly zjištěny falzifikáty za 160 milionů korun. Celkovou škodu způsobenou obyvatelstvu falešnými bankovkami odhadl BUMF na 250 milionů korun. V roce 1919 byly u nás v oběhu kolkované bankovky za skoro 5 miliard korun, a proto čtvrt miliardy korun falzifikátů představovalo určitě největší útok na naši měnu za celou dobu existence samostatného státu.

Jak se na tom podílely maďarské falzifikáty? I když jejich množství neznáme, můžeme se pokusit odhad. Víme, že guvernér Lengyel dal příkaz vyrobit několik set tisíc bankovek. Podle úpravy dochovaných tiskových archů (pokud byly vytištěny jen v nákladu 10 000 ks archů z každé hodnoty) mohlo být celkové množství padělek zhruba následující:

nominál bankovky	počet kusů bankovky v PA	hodnota bankovek okolkovaných 1 PA	hodnota bankovek okolkovaných 10.000 PA
10 h	66	660 Kč	6.600.000 Kč
20 h	56	1120 Kč	11.200.000 Kč
50 h	80	4000 Kč	40.000.000 Kč
1 K	60 (?)	6000 Kč	60.000.000 Kč
Celkem nelegálně okolkované bankovky min. v hodnotě			117.800.000 Kč

Při velmi opatrném odhadu bylo tedy v Maďarské republice rad vyrobeno tolik falešných bankovek, že je bylo možné použít k okolkování čs. bankovek v hodnotě cca 118 milionů korun. Přitom zatím neznáme podrobnosti o 1 K kalcích (mohly být též tištěny jako desetihállové v arších po 66 kusech) a zejména o 10 K kalcích určených pro bankovky 1000 K.

6

Zajímavý je i právní rozměr případu. Zatímco u rakousko-uherských bankovek 25 a 200 korun z 27. října 1918, které si tiskla Károlyho vláda a později též Maďarská republika rad z původních štoků a na původním papíře (viz obr. 6), můžeme ještě diskutovat, zda šlo o padělení (jak potvrdilo i vedení rakousko-uherské banky ve Vídni), nebo jen o zneužití, v případě tisku a používání čs. bankovek šlo u jednoznačně o záměrné padělení platidla cizího státu, tedy zločin podle mezinárodního práva. Tato činnost měla v Maďarsku svoje následovatele i po zániku republiky rad, když zde byly padělané definitivní československé a francouzské bankovky – to vše rovněž pod záštitou státu.

Alexandr Homola

Článek A. Homoly byl převzat se souhlasem vydavatele ČNS PP z časopisu Notafíle č. 32/1990, str. 20–25

Poznámka redakce: Naši čtenáři si mohou tyto bankovky objednat v dnešní zásilkové službě, a to jak sadu jednotlivých bankovek (10, 20 a 50 h), tak i čtyřblok.

5